

ЦІКАВІ ФАКТИ З ІСТОРІЇ АСТРОНОМІЇ. ВИПАДКОВОСТІ В АСТРОНОМІЇ.

Невдачі Лежантіля (з минулої нашої [статті](#)) – гра випадку. Якби випадково в самий відповідальний момент не зіпсувалася погода, спостереження б відбулися, і тоді у пригодах французького астронома, власне кажучи, не було б нічого курйозного. Бувають кумедні ситуації, коли зовсім випадково вдається зробити велике наукове відкриття. Прикладів такого роду в будь-якій науці безліч. Чимало їх і в астрономії.

... Відкрили нову невідому комету. Терміново телеграфували обсерваторіям її координати. Але в одному поштовому відділенні розсіяна телеграфістка переплутала координати, і на одну з обсерваторій телеграма прийшла з друкарськими помилками. Нічого не підозрюючи астрономи навели телескоп на вказану точку неба і ... виявили комету – тільки не ту, а іншу, теж нову і раніше невідому!

Або ось ще кілька абсолютно достовірних випадкових відкриттів. ... Навесні 1914 року любитель астрономії В. М. Златінський купив новий бінокль і ввечері вирішив, щоб випробувати його якість, подивитись на зірки. Відразу ж на тлі вечірньої зорі він побачив незнайому комету.

... Пізно ввечері 8 червня 1918 року американський астроном Е. Бернارد повертався додому в поганому настрої: в цей день випадкова хмарність перешкодила спостерігати повне сонячне затемнення. А от вечір видався відмінний, і Бернارد неухважно розглядав знайомі обриси літніх сузір'їв. Раптово його вразила «зайва» зірка в сузір'ї Орла. Денна невдача винагороджена – Бернارد відкрив нову зірку із сузір'я Орла!

... Рано вранці 9 лютого 1946 шляховий обхідник Амурської залізниці А. С. Каменчук випадково відкрив у сузір'ї Північної Корони незнайому нову зірку. Аналогічні відкриття нових зірок випадково зробили: гімназист А. Борисяк (1901 рік, Нова Персея), листоноша Ватсон (1925 рік, Нова Живописця), школяр 9-го класу С. Норман (1936 рік, Нова Ящірка).

... В пачці фотопластинок випадково опинилася платівка ненормально високої чутливості. Саме на цій нестандартній, «бракованій» платівці була виявлена в 1935 році одна з найближчих до нас галактик – карликова галактика із сузір'я Скульптора.

А ось приклади великих випадкових відкриттів.

... В ніч з 13 на 14 березня 1781 року Вільям Гершель спостерігав подвійні зірки в сузір'ї Близнюків. І раптом в полі зору телескопа він помітив дивний крихітний диск, зовсім несхожий на зірку. Це була планета Уран.

... Італійський астроном Піацца розробляв докладну карту однієї з ділянок зоряного неба, коли випадково саме тут виявилася давно розшукувана між орбітами Марса і Юпітера планета Церера.

... Коли знаменитий американський оптик Альван Кларк випробовував новий телескоп, його син попросив навести інструмент на яскраву зірку земного неба – Сіріус. Поглянувши в окуляр, син Альвара Кларка помітив зовсім поруч із Сіріусом маленьку незнайому зірочку. Так був відкритий перший «білий карлик» – супутник Сіріуса.

Але іноді випадковості не допомагають, а заважають відкриттям.

... Вже після того, як в 1930 році Клайд Томбо в результаті тривалих пошуків відкрив планету Плутон, стали переглядати старі негативи з зображеннями зірок. На одному з них Плутон, мабуть, виявили б, не збігаючись крихітний дефект пластинки випадково саме з тим місцем, де належало бути зображенню Плутона!

Іноді абсолютно випадкові збіги зовні схожі на наукове передбачення.

... За часів [Галілея](#) було прийнято публікувати попередні повідомлення про наукове відкриття в зашифрованій формі, у вигляді так званої анаграми. Складалася фраза,

викладаються відкриття, а потім всі букви в цій фразі перетасовують як попало, і цей безглуздий набір букв йшов у друк. Розгадати, з якої фрази складена подібна тарабарщина практично неможливо, і таємниця відкриття зберігалася. Якщо ж відкриття після повторних перевірок підтверджувалося, відкривач публічно розшифровував фразу і заявляв про свій пріоритет. В іншому випадку справа віддавалася забуттю, а в чому полягала омана вченого, залишалася таємницею, і його авторитет не страждав.

Коли Галілей відкрив дивні «придатки» у Сатурна і ніяк не міг розглянути як слід його кільце (занадто був поганий галілеївський телескоп), великий італійський вчений зашифрував своє відкриття безглуздим набором з 39 літер, складеним з фрази: «Найвищу планету потрійним спостерігав».

У цій фразі (на латинській мові) 37 букв, та до них Галілей ще додав дві сторонніх, зайвих букви. Спробуй-но розберися, що зашифровано в такій анаграмі! Кількість різних комбінацій з цих букв виражається «астрономічним» числом з 36 знаків. Недарма Галілей розраховував, що ні в кого не вистачить ні часу, ні терпіння розшифровувати його анаграму. Але він помилився. Його друг і соратник Йоганн Кеплер, чоловік незвичайно терплячий і працьовитий, вирішив спробувати щастя. І порівняно скоро (забравши три літери) він з анаграми Галілея отримав фразу: «Привіт вам, близнюки, Марса породження!»

Радості Кеплера не було меж – адже саме він, помилково вважаючи, що кількість супутників планет утворює геометричну прогресію (у Землі – один, у Марса – два, у Юпітера – чотири і т. д.), був переконаний в існуванні двох супутників Марса! Ми тепер знаємо, що вся ця кумедна історія – суцільне нагромадження випадковостей: випадково з анаграми Галілея вийшла фраза про супутники Марса, випадково у Юпітера виявилися чотири великих супутника, які зміг відкрити Галілей, і тому випадково невірний «закон» Кеплера для кількості супутників вийшов вірним для Марса!

Майже через століття, у 1726 році, Джонатан Свіфт в «Подорожі Гулівера» описав супутники Марса. Вказавши, як кажуть, «зі стелі» їх відстані від планети. Коли в 1877 році обидва марсіанські супутники були відкриті, їх дійсні відстані від планети випадково майже збіглися з тими, які «передбачив» Свіфт!

Автор: Ф. Юльєв.